

TA'LIMDA INTERFAOL METODLAR VA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH.

Musulmonova Mohira O'ralovna

Surxondaryo Viloyati boysun tumanidagi 11-sonli DMTT tarbiyachi bo'lib va Toshkent xalqaro Nordik unversetida 2-kurs talabasiman

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida interfaol metodlar va didaktik o'yinlardan foydalanishning ahamiyati, ularning o'quvchilar bilimini mustahkamlash, ijodiy fikrlashni rivojlantirish va o'zlashtirish samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim amaliyotida qo'llanilishi mumkin bo'lgan ba'zi metod va didaktik o'yinlar misolida ularning afzalliklari yoritilgan.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, ta'lim samaradorligi, o'quv faolligi, ijodiy fikrlash, motivatsiya.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirokini ta'minlashni talab etmoqda. An'anaviy o'qitish metodlari o'quvchilarni faqat tayyor bilimlarni qabul qiluvchilar sifatida shakllantiradi, bu esa ularning mustaqil fikrlashi, kreativligi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda yetarli emas. Shu bois, interfaol metodlar va didaktik o'yinlardan foydalanish zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas bo'lagiga aylanmoqda.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'z oldiga faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, axborotni tahlil qilish va amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish kabi vazifalarni ham qo'yadi. Bunday yondashuv, albatta, interfaol metodlar va didaktik o'yinlardan samarali foydalanishni talab etadi. Interfaol metodlar o'qitish jarayonini biryoqlama ma'ruzadan olib chiqib, ikki tomonlama — o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol muloqot asosiga quradi. Didaktik o'yinlar esa o'quvchini jarayonga qiziqish bilan jalb etadi, bilim olishni zavqli va tushunarli qiladi.

Interfaol metodlar tushunchasi va ularning turlari

Interfaol metodlar o'qituvchining o'quvchi bilan faol muloqotga kirishgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish usullaridir. Bunda o'quvchilar mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish, tahlil qilish, xulosa chiqarish kabi faoliyatlarda ishtirok etadilar. Interfaol metodlarning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

- "Aqliy hujum" (Brainstorming) – berilgan muammo yuzasidan barcha fikrlarni ochiq-oydin aytish va muhokama qilish.

- "Klaster" – asosiy tushuncha atrofida tegishli fikr va tushunchalarni guruhlash orqali mavzuni yaxlit tushunishga yordam beradi.

- "Insert" – matn bilan ishlashda belgilar orqali fikrlarni tahlil qilish usuli.

- Munozara (Debate) – qarama-qarshi fikrlar asosida o‘quvchilarni tahliliy fikrlashga o‘rgatadi.

- “Mikro guruh” – kichik guruhlarda ishlash orqali muammoni hal qilish.

Bu metodlar o‘quvchilarning o‘z fikrini ifoda etish, muloqotga kirishish, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Didaktik o‘yinlar: mazmuni va o‘qitishdagi ahamiyati

Didaktik o‘yinlar ta’limiy maqsadga xizmat qiluvchi, o‘yin shaklidagi faoliyat turlaridir. Ular orqali o‘quvchilarning bilim olish jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo‘ladi. O‘yinlar nafaqat kichik yoshdagi bolalar, balki yuqori sinf o‘quvchilari va hatto talabalar uchun ham foydali hisoblanadi.

Didaktik o‘yinlar quyidagi turlarga bo‘linadi:

- Roliy o‘yinlar (Role-play) – hayotiy vaziyatlarni sahnalashtirish orqali bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash.

- Muammoli o‘yinlar – yechimini topish lozim bo‘lgan topshiriqlar asosida quriladi.

- Testli o‘yinlar – savol-javoblar shaklida o‘quvchilarning bilimini tekshirish.

Masalan, geografiya darslarida “Ekspeditsiya” o‘yini, matematika darsida “Xazina izlash” o‘yini, ona tili darsida “To‘g‘ri javobni top” o‘yinlari o‘quvchilarning faolligini oshiradi.

Interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanish tajribalari

Bugungi kunda barcha ta’lim bosqichlarida interfaol metodlar va o‘yinlarga asoslangan yondashuvlar keng qo‘llanilmoqda:

- Maktabgacha ta’limda – harflar, sonlar, ranglar haqida ma’lumot berishda qo‘g‘irchoq o‘yinlari, didaktik kartochkalar.

- Boshlang‘ich sinflarda – “Kim chaqqon?”, “So‘z top”, “Sonlar piramidasi” kabi o‘yinlar.

- O‘rta va oliy ta’limda – mavzu bo‘yicha bahs-munozaralar, keys-stadiylar, raqamli testlar orqali interfaol yondashuvlar.

Bu tajribalar o‘quvchilarning faolligi, mavzuga bo‘lgan qiziqishi va bilimlarni eslab qolish darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

Interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanishda ba’zi muammolar yuzaga keladi:

- Resurs yetishmovchiligi – darslik, elektron doska, o‘yin jihozlarining yetarli emasligi.

- O‘qituvchining tayyorgarlik darajasi – metodik yondashuvlarni yetarlicha bilmaslik.

- Vaqt yetishmovchiligi – o‘yin va metodlar dars vaqtiga sig‘may qolishi.

Bu muammolarni hal qilish uchun o'qituvchilar uchun malaka oshirish kurslarini ko'paytirish, darslarni rejalashtirishda zamonaviy vositalardan foydalanish, raqamli platformalardan – Kahoot, Wordwall, Quizizz kabi vositalardan foydalanish tavsiya etiladi.

Interfaol metodlar va didaktik o'yinlar zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas va eng samarali vositalaridan biridir. Ular orqali o'quvchilar bilimlarni chuqurroq o'zlashtiradi, mustaqil fikrlash, ijod qilish, o'z fikrini erkin ifoda etish ko'nikmalarini egallaydi. Shuningdek:

- Har bir fan o'qituvchisi o'z yo'nalishiga mos o'yinlar va metodlarni ishlab chiqishi lozim;

- O'qituvchilarning metodik salohiyatini oshirish bo'yicha amaliy seminarlar tashkil etilishi kerak;

- Raqamli o'yinlar bazasi yaratilib, barcha o'qituvchilarga ochiq taqdim qilinishi maqsadga muvofiq.

Interfaol metodlar va o'yinlar samarador bo'lishi uchun ularni dars maqsadi, o'quvchilarning yosh xususiyatlari, mavzuning murakkabligiga qarab tanlash lozim. Ulardan noto'g'ri foydalanish darsni tartibsiz, o'quvchilarni chalg'igan holatga olib kelishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchidan puxta tayyorgarlik, metodlarni joyida ishlata olish mahorati talab qilinadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, interfaol metodlar va didaktik o'yinlar ta'lim jarayonini jonlantirish, o'quvchilarda motivatsiya va faollikni oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

O'qituvchilarning interfaol metodlar bo'yicha malakasini oshirish kurslarini tashkil etish;

Har bir fan bo'yicha mos metod va o'yinlar to'plamini ishlab chiqish;

O'quvchilarning o'zlari tomonidan o'yinlar yaratishlarini rag'batlantirish orqali ularda ijodkorlikni rivojlantirish.

Adabiyotlar.

1. Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
2. Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. M.Kamoliddinov, B. Vahobjonov. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent, "Talqin" 2010.
3. Atanasescu, C., Dumitru, F. Interactive teaching-learning methods in the interdisciplinary approach of natural sciences from the mentor-teacher's perspective. Available at: https://www.upit.ro/_document/4820/paper_2.pdf (03.09.2017)
4. D.Tojiboeva. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. T. "Fan va texnologiya". 2009
5. "Boshlang'ich sinflarda o'qitishning zamonaviy metodikasi" dasturi doirasida trening ishtirokchisi qo'llanmasi. Toshkent – 2023

6. Ishmuhamedov R.J, Yuldashev M.A, “Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar” “Nihol” nashryoti, -T.2013 y
7. Dumitru, Ion Al. (2000) .Developing the critical thinking and efficient learning. Timișoara: West.Pp. 93-95
8. Edgar Dale’s cone of experience <http://teachernoella.weebly.com/dales-cone-of-experience.html> Available at: (07.09.2017)